

Journal of Social Intervention: Theory and Practice – 2022 – Volume 31, Issue 2, pp. 89–94
<http://doi.org/10.18352/jsi.728>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Rotterdam University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Marijke Nijboer (2017). *Achter de voordeur. Vijf jaar meekijken bij gedwongen opvoedondersteuning aan een Rotterdams gezin*. Den Haag: Uitgeverij de Graaff. 128 pagina's. €20,60. ISBN 9789077024867

BOOKS

CHARLOTTE VISSENBERG

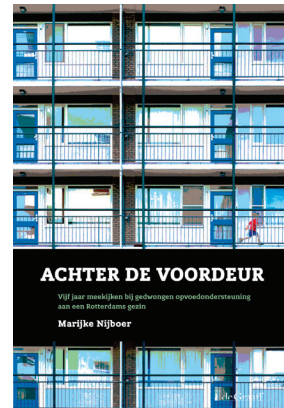
Charlotte Vissenberg, associate lector Lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg van Windesheim in Almere. Charlotte coördineert projecten die zich richten op veerkrachtig opgroeien en opvoeden.

E-mail: c.vissenberg@windesheim.nl

HET STREVEN NAAR MAAKBAARHEID BIJ EEN ROTTERDAMS GEZIN

Wat zijn de omstandigheden van gezinnen die opvoedondersteuning en praktische hulp ontvangen? Wat hebben zij zelf vroeger meegekregen? Hoe ervaren zij de hulpverlening en wat is het effect daarvan? Wat kunnen we leren over de maakbaarheid van mensen? Kunnen mensen veranderen, kunnen zij met hulp een generatie op generatie voortdurende spiraal van problemen doorbreken?

Deze vragen vormden de aanleiding voor Marijke Nijboer, (onderwijs)journalist, om vijf jaar lang mee te lopen met Stefan en Martina en hun twee kinderen, een Rotterdams gezin dat (gedwongen) opvoedondersteuning krijgt. Het boek bestaat uit

BOOKS

drie delen: een introductie; een beschrijving van de gebeurtenissen in het gezin, de hulpverlening en resultaten daarvan; en een reflectie waarin Nijboer terugkijkt op de hulpverlening met het gezin zelf en de betrokken hulpverleners. Het nawoord bestaat uit een interview met Kees Bakker (sociaal pedagoog en bestuurder van het NJI) over hoe de zorg voor multiprobleemgezinnen verbeterd kan worden en een persoonlijke reflectie van Nijboer zelf.

Hoewel het boek de periode van 2010-2016 beslaat, met onder andere de opkomst van de sociale wijkteams, zijn de thema's die aan bod komen nog steeds actueel gezien de problemen waar we in de zorg voor gezinnen ook nu mee kampen. De (financiële) schotten tussen organisaties hebben versnippering van de hulpverlening tot gevolg en creëren uitdagingen voor interdisciplinair samenwerken (Hageraats, Van den Berg, & Van den Berg, 2020; Rutjes et al., 2018).

Het combineren van volwassenhulp en jeugdzorg is een voortdurende uitdaging (Friele et al., 2018). Terwijl er veel vragen zijn over de effectiviteit van de hulp, neemt het aantal gezinnen met meervoudige complexe problemen toe (Bakker, 2018; Zoon, Van Rooijen, & Berg-Le Clercq, 2020). Daarom is dit boek nog altijd relevant voor hulpverleners, managers en beleidsmakers.

Introductie

In de introductie geeft Nijboer informatie over multiprobleemgezinnen, de intergenerationele overdracht van problemen, de hulpverlening en de effectiviteit daarvan, onderbouwd met wetenschappelijke bronnen. Ook reflecteert zij kritisch op het hebben van te hoge verwachtingen met betrekking tot de zelfredzaamheid van deze gezinnen refererend aan de gedachte van maakbaarheid in onze maatschappij.

Stefan en Martina

Vervolgens maken we kennis met Stefan en Martina, twee jonge ouders met een zoontje van een jaar en een zoontje van drie maanden. Nijboer beschrijft het reilen en zeilen van het gezin gedurende vijf jaar waarbij zij 'een vlieg op de muur' lijkt te zijn. Zij beschrijft objectief, zonder analyse of interpretatie, wat er gebeurt vanuit het perspectief van de betrokkenen waarbij zij veelvuldig citaten gebruikt. Zij laat het gezin vertellen hoe zij de hulpverlening ervaren, en laat de hulpverleners aan het woord om uit te leggen wat zij beogen en hoe zij naar het gezin kijken.

Stefan en Martina zijn erg jong en zelf opgegroeid in moeilijke omstandigheden zonder goede voorbeelden van ouderschap. Beiden hebben te maken met andere uitdagingen zoals een lichte

verstandelijke beperking, stress en het hebben van weinig geld. Zij worden continue overvraagd als het gaat om het opvoeden van hun kinderen en het organiseren van het huishouden. Het gezin krijgt te maken met veel wisselende hulpverleners, die lang niet altijd goed op de hoogte zijn gesteld door hun collega's. Desalniettemin gaat de hulpverlening iedere keer vol enthousiasme aan de slag met het gezin vanuit het uitgangspunt dat het beter moet en dat de ouders dit kunnen leren. Er worden schoonmaakroosters gemaakt, maatjes en dagbesteding geregeld, hulp bij het vervoer naar school, sollicitatietraining en aanvullende hulp voor de kinderen zoals een medisch kinderdagverblijf en speciaal basisonderwijs. De hulpverleners werken vanuit uiteenlopende visies op het gezin, op wat het nodig heeft en of dit wel of niet gaat leiden tot zelfredzaamheid. Langzaam zijn er kleine verbeteringen zichtbaar, maar van het zelfstandig draaiend houden van het huishouden is geen sprake.

Een onverwachte wending

Op een gegeven moment krijgen de ouders een nieuwe gezinsvoogd, met wederom een andere visie. Na jaren van allerlei vormen van ondersteuning concludeert deze hulpverlening dat er onvoldoende verbeteringen zichtbaar zijn en worden beide kinderen in een pleeggezin geplaatst. Dit komt als een verrassing voor Stefan en Martina. Zij zijn het er niet mee eens, maar leggen zich erbij neer. Hoewel de ouders de kinderen missen, lijkt er ook meer rust in het huishouden te komen. Beide ouders lijken het ouderschap en huishouden beter aan te kunnen nu de kinderen in een pleeggezin wonen en regelmatig op bezoek komen.

Een terugblik

Nijboer sluit het beschrijven van de observatieperiode af met een reflectie van het gezin en een aantal hulpverleners op de afgelopen vijf jaar. De ouders kijken overwegend positief terug op de hulpverlening en geven aan zich geholpen te voelen. Het gaat goed met de kinderen en dat vinden Stefan en Martina het belangrijkste. Beide ouders geven echter aan niet te begrijpen waarom de kinderen uit huis geplaatst zijn en ervoor te blijven vechten om hen terug te krijgen.

In de reflectie door de hulpverleners komen veel barrières naar voren zoals gebrekkige dossiers, een gebrek aan informatie en veranderende regels door de decentralisatie van de jeugdhulp. Daarnaast valt op hoe verschillend de hulpverleners terugkijken op het traject. Ze hebben verschillende visies op de effectiviteit van de hulpverlening en op de vraag of de uithuisplaatsing wel of niet gerechtvaardigd is. De hulpverleners geven aan dat dit gezin waarschijnlijk nooit zonder hulp zal kunnen. Een woonproject voor gezinnen zou ideaal zijn geweest voor dit gezin, maar

BOOKS

daar kwamen Stefan en Martina net niet voor in aanmerking. Als de kinderen terugkeren naar huis kan dit alleen met voldoende begeleiding. Hoewel de hulpverleners aangeven dat dit geen belemmering mag zijn, wordt aangegeven dat deze hulp niet in de (destijds nieuwe) wijkteams zit en dat het organiseren daarvan ingewikkeld is.

Het nawoord bevat een interview met Kees Bakker (sociaal pedagoog en bestuurder NJI) over de wijze waarop multiprobleemgezinnen beter geholpen kunnen worden. Het niet-structurele karakter van de hulpverlening komt aan bod en ook Bakker is kritisch op de uithuisplaatsing. In zijn reflectie komt naar voren dat de hulpverlening en de visie op wat goede hulp is met de jaren steeds verandert, ook worden er kritische vragen gesteld over de nieuwe wijkteams en de effectiviteit daarvan. Volgens Bakker heeft dit gezin hulpverleners nodig die lange tijd betrokken blijven, die een duurzame structuur om het gezin vormen waarbinnen het gezin stapjes kan zetten. Hij sluit af met de opmerking dat we niet te hoge verwachtingen moeten hebben van de maakbaarheid van mensen. Stefan en Martina zijn beschadigde mensen die je niet zomaar repareert. De focus zou moeten liggen op het creëren van de juiste context om de kinderen verder te brengen en hen een kans te geven op een beter leven.

De auteur sluit af met een eigen reflectie. Zij geeft aan dat hoewel het gezin waarschijnlijk nooit zonder hulp kan, er wel kleine veranderingen hebben plaatsgevonden. Er is meer rust, er worden toekomstplannen gemaakt en de ouders nemen meer initiatief. Ook Nijboer is kritisch op de uithuisplaatsing. Aangezien een uithuisplaatsing vaak leidt tot een trektocht langs verschillende pleeggezinnen en behandelgroepen, moeten we hier volgens haar kritisch mee omgaan. Zij geeft daarnaast aan dat de samenwerking tussen verschillende hulpverleners beter had gekund en dat een wijkteam daar een mogelijke oplossing voor zou kunnen zijn. Tot slot geeft zij aan dat bij het kijken naar het besteden van budgetten (en besparingen) goed stilgestaan moet worden bij de langetermijneffecten. Ze sluit af met een noot over maakbaarheid. Hoewel iemands achtergrond bepalend kan zijn voor diens ontwikkeling en mogelijkheden waren er bij met name Stefan toch kleine veranderingen te zien. Het begint bij het zien van de eigen mogelijkheden, wat volgens Nijboer een mooie rol is voor de hulpverlening.

CONCLUSIE

In haar boek beschrijft Nijboer met een vlotte vertelstijl de verschillende gebeurtenissen in het gezin. Zij doet dit heel beeldend, waardoor je als lezer echt bij het gezin aan tafel lijkt te zitten en iedereen goed leert kennen. Hierdoor creëert zij begrip voor een gezin waarvan het gedrag voor veel mensen waarschijnlijk niet meteen te begrijpen is. Dit is de grote meerwaarde van dit boek.

Daarnaast daagt zij, door zonder oordeel te beschrijven, de lezer uit zelf na te denken over wat dit gezin echt nodig heeft en zich te verwonderen over de hulpverlening en de wijze waarop deze georganiseerd is. Hierdoor heeft de lezer zowel begrip voor de uitgangspunten van Stefan en Martina, maar ook voor de overwegingen van de hulpverleners.

Tijdens het lezen van het boek wordt duidelijk dat veel dingen niet goed gaan in de zorg voor dit gezin en dat wat dit gezin nodig heeft eigenlijk niet bestaat of georganiseerd kan worden. In het boek wordt meerdere keren aangegeven dat Stefan en Martina geen uitzonderingen zijn, dat er veel gezinnen zijn als dat van hen. Hierdoor bekruipt je als lezer het gevoel dat we te kort schieten in Nederland als het gaat om de zorg voor deze gezinnen en dat er op meerdere niveaus veranderingen plaats moeten vinden om deze zorg te verbeteren.

In dat licht valt de afsluitende reflectie van Nijboer een beetje tegen. Zij duidt wat zij gezien heeft, wat haar opgevallen is en wat er beter kon. Zij stelt zich daarbij bescheiden en weinig kritisch op. Op zich is dit passend bij het observeren van slechts één gezin, maar in dit boek wordt duidelijk dat dit gezin geen uitzondering is. Hierdoor mist zij kansen bij het creëren van het juiste podium (en daarmee impact) voor het verhaal dat zij wil vertellen.

Hoewel zij bijvoorbeeld een aantal ethische kwesties licht aanstipt, bevat het boek geen kritische reflectie op haar eigen betrokkenheid bij het gezin. Hebben Stefan en Martina ingestemd met haar aanwezigheid omdat zij niet beter weten dan dat er buitenstaanders aanwezig zijn in hun gezin? Mag zij wel of geen potloden meenemen voor de kinderen als zij ziet dat zij deze niet hebben maar wel nodig hebben? Dit roept de vraag op wat Stefan en Martina gehad hebben aan de publicatie van hun verhaal en of dit de jarenlange betrokkenheid van de auteur rechtvaardigt. Hoewel meerdere personen vraagtekens zetten bij de uithuisplaatsing, heeft dit bijvoorbeeld niet tot een terugplaatsing van de kinderen geleid. Daarnaast is onbekend wat de impact van dit boek op de direct betrokkenen is. Hoe zouden de ouders de reflectie van de hulpverleners op hun situatie hebben ervaren, hebben zij het hier met de hulpverleners over gehad? Heeft de auteur dit gesprek georganiseerd en zo niet, waarom heeft zij ervoor gekozen dit niet te doen? Zouden we in de hulpverlening niet veel meer van dit soort gesprekken met elkaar moeten voeren?

Daarnaast valt op dat Nijboer in haar reflectie geen bronnen aanhaalt of aansluit bij maatschappelijke debatten. Zo geeft zij bijvoorbeeld antwoord op de vraag hoe maakbaar mensen zijn uitsluitend vanuit haar eigen perspectief. De impact van dit boek had wellicht vergroot kunnen worden als er vanuit dit verhaal kritisch gereflecteerd zou worden op belangrijke maatschappelijke thema's die de leefwereld en daarmee de veerkracht en maakbaarheid van dit

BOOKS

gezin beïnvloeden. Voorbeelden daarvan zijn de toenemende kansenongelijkheid in Nederland, de steeds verdere versoering van sociale voorzieningen sinds de opkomst van het neoliberalisme, het participatiebeleid met haar focus op zelfredzaamheid dat niet lijkt aan te sluiten bij deze gezinnen. Hoewel het boek het gezin prachtig in beeld brengt en meer begrip voor deze gezinnen creëert, blijft de lezer achter met de vraag hoe het nu verder moet met Stefan en Martina. Waar te beginnen met het verbeteren van de hulpverlening aan deze gezinnen?

REFERENTIES

- Bakker, K. (2018). *Jeugdzorg kan nog altijd stukken beter*. Utrecht: Sociale Vraagstukken
Jeugdzorg kan nog altijd stukken beter – Sociale Vraagstukken.
- Friele, R. D., Bruning, M. R., Bastiaanssen, I. L. W., Boer, R., De Bucx, A. J. E. H., Groot J. F., ...
Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie Jeugdwet. Na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw.
- Hageraats, R., Van den Berg, G., & Van den Berg, B. (2020). *Betere zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen in de meest kwetsbare omstandigheden en/of met de meest complexe problemen Een bijdrage aan de dialoog over de ontwikkeling van essentiële functies en expertises in het jeugdzorglandschap*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.
- Rutjes, L., Sondejker, F., Van Yperen, T. F. A., & Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie Jeugdwet. Na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw.
- Zoon, M., Van Rooijen, K., & Berg-Le Clercq, T. (2020). *Wat werkt in de hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen?* Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.